КШАНОВСЬКИЙ О.Ч.

Київський національний лінгвістичний університет

ЛІНГВІСТИЧНИЙ СТАТУС ГРАМАТИЧНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У СУЧАСНІЙ ПЕРСЬКІЙ МОВІ

Проаналізовані лексеми із закінченням жіночого роду та категорія каузативності в сучасній перській мові. Виявлено, що запозичені з арабської мови лексеми із закінченням жіночого роду цілковито асимілювали до перської лексичної системи, тобто ці запозичення є формальними за лінгвістичним статусом. Натомість модель каузативації в перській мові є набутою рисою через зовнішній вплив тюркських мов, тобто в цій мікросистемі власне тюркських елементів немає. Натомість, запозичується тюркський принцип функціонування перських питомих елементів.

Ключові слова: перська мова, запозичення, арабська мова, азербайджанська мова.

Проанализированы лексемы с окончаниями женского рода и категория каузативности в современном персидском языке. Обнаружено, что заимствованные из арабского языка лексемы с окончаниями женского рода полностью ассимилировали к персидской лексической системе, то есть, являются формальными по лингвистическому статусу. С другой стороны, модель каузативации в персидском языке является заимствованной благодаря внешнему воздействию тюркских языков, то есть, в этой микросистеме собственно тюркских элементов нет. Зато заимствуется тюркский принцип функционирования исконно персидских элементов.

Ключевые слова: персидский язык, заимствования, арабський язык, азербайджанский язык.

The article analyzes the lexemes with the feminine endings and the category of causativity in the modern Persian language. It is found that the borrowed from the Arabic language lexemes with feminine endings completely assimilated to Persian lexical system, in other words, the borrowings are formal, in its linguistic status. On the other hand, the causative model in Persian language is borrowed through the external influence of the Turkic languages, that is, there are not any Turkic elements in this microsystem. But the principle of the functioning for the native Persian elements is borrowed.

Key words: Persian language, borrowings, Arabic, Azerbaijani.

Актуальність дослідження полягає в тому, що незважаючи на очевидність того факту, що всі мови контактують одна з одною та впливають одна на одну (див., наприклад, у: [1: 68]), вивчення процесів мовного контактування та запозичення ускладнюється великою кількістю проблемних питань у спеціальній літературі (див. про це в: [2: 234–236]). З одного боку, в літературі з мовних контактів гіпертрофовано переоцінено матеріал та судження "класиків". Дослідження ж останніх років здебільшого переглянули як теоретичні судження "класиків", так і суттєво скорегували практичні результати їхньої робота. З іншого боку, досі немає чіткої класифікації запозичених елементів, виходячи з того, яку функцію кожен з них несе в мові-реципієнті. **Метою** роботи є визначити формальність чи функціональність статусу двох запозичених у перську мову з арабської та азербайджанської мов елементів. **Об'єктом** дослідження є слова із закінченнями жіночого роду –at та –e, а також категорія каузативності в сучасній перській мові. **Предметом** розгляду є здатність цих елементів асимілюватися до системи мови-реципієнта, чи, навпаки, перебудовувати її окремі підсистеми. **Матеріалом** дослідження стали ілюстрації до визначених вище категорій, почерпнуті з різних наукових описів сучасної перської мови (див. Список літератури). **Наукова новизна** дослідження полягає в тому, що досліджуваним у статті запозиченим елементам уперше надано статус щодо їх функціональної ролі в системі мови-реципієнта.

Еволюція запозичень у новій мовній системі відбувається згідно з законами цієї мови на фонетичному, графічному, граматичному, семантичному і стилістичному рівнях. До речі, фонетичне й графічне освоєння (можливість зміни наголосу, виконання вимог графічної передачі звукових запозичень із мови-донора до мови-реципієнта, передача оригінального написання слова мови-донора засобами письма мови-реципієнта; зміна правопису у зв'язку з новим лінгвістичним оточенням) мають дуже важливе значення для подальшої асиміляції запозиченого слова, тобто стирання його початкового іншомовного вигляду. У подальшому включення запозиченої лексеми до словотвірної

системи мови-реципієнта та її участь у словотвірних процесах – це ознака найбільш успішної асиміляції.

Усі нові елементи, появу яких в мові спричинено контактуванням її носіїв з носіями іншої мови, стають частиною системи мови, пройшовши низку етапів спершу в мовленні: спочатку один або невелика кількість мовців уперше вживають окремий елемент; потім інші мовці починають уживати цей елемент та згодом він стає частиною їхньої мовної свідомості; потім ще інші мовці починають уживати цей елемент, який згодом стає частиною їхньої мовної свідомості; так відбувається, доки нарешті цей елемент не стає частиною колективної мовної свідомості усієї комунікативної спільноти, тобто з явища мовленнєвого перетворюється на мовне [3: 21–22]. Механізм такої контактної інновації в мові як запозичення цілком збігається із загальним механізмом інноваційного процесу в мовах світу (неологізація, розширення семантики, пристосування нового елемента до старого, перерозподіл меж морфемної структури словоформи або її спрощення). Запозичення у вузькому розумінні становлять певний тип білінгвальних неологізмів, коли новий елемент (його зміст або форму, або і зміст, і форму) взято з іншої мови. Механізму розширення функцій та семантики елемента в ситуації двомовності відповідає термін **вкраплення** – своєрідний тип розширення семантики елемента однієї мови на елемент іншої мови. Саме вони відіграють головну роль у формуванні мовних союзів. Саме завдяки інтерферентному і трансферентному розширенню семантики одиниць у мовах формуються, відповідно, субстрати та суперстрати. Пристосування альтернативних мовних значень із контактних мов до елементів рідної, а також перерозподіл морфемних меж іншомовної словоформи або спрощення її структури за законами системи рідної мови відіграють важливу роль в утворенні перехідних діалектів і мовних союзів [Там само: 22–24]. У зв’язку з цим потрібно ще раз наголосити на тому, що терміни інтерференція та запозичення не є тотожними. З широкого переліку відмінностей між цими поняттями (див. дет. у: [4: 93–94]) головним, на наш погляд, є те,

що запозичення суттєво не впливають на структуру мови в цілому, не вносять в неї помітних для структури мови нових системних рис. Натомість інтерференція за особливо сприятливих обставин може спричинити суттєві зміни в будові мовної системи, в її внутрішніх зв'язках та організації. Тому інтерференція є можливою лише за умови довготривалих безпосередніх контактів носіїв. У результаті й виникають так звані мовні вкраплення. Запозичення ж можуть відбуватися навіть за відсутності безпосереднього зв'язку та географічного сусідства носіїв мов (особливо за умови сучасного рівня розвитку інформаційних засобів). Вони є типово іншомовними елементами, прийнятими монолінгвальною традицією спілкування для виконання специфічних комунікативних цілей. Запозичення асоціюються зі збагаченням мови, а вкраплення – зі зсувом мовної системи [5: 6]. Саме в результаті довготривалого проксимального контактування носіїв так званих престижних національних мов може виникнути найцікавіший випадок прояву інтерференції, так звана "прихована інтерференція", за якої в мовленні носіїв відбувається зміна в значенні або функціонуванні вже існуючих у мовній системі форм під впливом іншої системи. Згодом прихована інтерференція може стати частиною мовної системи рідної мови – **функціональним** запозиченням. При цьому виникає вплив (запозичення) семантичної моделі (meaning pattern). Тобто конкретні вирази, що слугують для передачі певних ідей, можуть надзвичайно різнитися в мовах, але обсяги їхніх значень прагнуть уподібнення настільки, що мовні конструкції в однієї мови становлять психологічний та культурний переклад конструкцій іншої (див. [6: 241–242]).

Аналіз матеріалу. Ареал поширення перської мови перебуває в оточенні мов трьох сімей: індоєвропейської, тюркської та семітської. Таке географічне розташування передбачає можливість мовних контактів, які й доводить історія перської мови, зокрема цілі періоди гегемонії носіїв неіранських мов на її обширі (див.: [7; 8]). Два джерела впливу на перську мову – семітський і тюркський – й стали головними протягом її історії.

Арабські слова із закінченнями жіночого роду. Хоча

арабська мова більше не є джерелом лексичних запозичень, у багатьох мовах досі функціонує велика кількість, головно, іменників та прикметників, і як окремих лексем, і як елементів складних слів і словосполучень.

Передумови для запозичення великої кількості арабських елементів у пізню середньоперську були винятково сприятливими. Такі вчені іранського походження, як Сібавейгі, Табарі та Біруні писали арабською мовою на кілька століть раніше за своїх послідовників (наприклад, Ібн Сіни, Аль Ґазалі), паралельно займаючись перекладами на перську. Тому процес асиміляції арабських запозичень у книжному стилі перської мови полягав не стільки у вбудовуванні арабських лексем у перську систему, скільки в підлаштовуванні лексичної та граматичної системи на той час соціально меншовартісної перської мови до лексичної та граматичної системи писемного стилю (й графіки) арабської мови [9: 98]. На той час середньоперська мова мала стилістично та жанрово розвинуту писемну форму з гнучкою та багатою лексико-словотвірною системою. Вона значно випереджала арабську мову як у продукуванні власних релігійних термінів, так і адаптації грецької релігійної та медичної термінології [10: 47–54]. Інакше кажучи, середньоперська мова не мала жодної внутрішньомовної потреби запозичувати цілковито іншомовну лексичну підсистему ані в галузі ісламської релігії, ані в іншій спеціальній сфері. Однак лінгвістична потреба в запозиченні іншомовних елементів зазвичай поступається соціальній потребі чіткого розмежування високого та низького стилів. Перемога ісламу над зороастризмом провела межу між арабомовним та персомовним населенням саме у плані престижності. Саме тому майже усі арабізми в перській лексиці становлять чи то надлишкові синоніми (наприклад, ар. *mariz*=пер. *bimār* ‘хворий’), чи то згодом розтлумачувані перськими еквівалентами вирази (наприклад, арабський вираз *ta’lim va tarbiyat* ‘освіта’ згодом поступився перському *āmuzesh o parvaresh*). Тобто арабські запозичення становили надбудову над лексичним ядром перської мови. Так, за результатами зіставлення лексики сучасних іспанської та перської мов, носії яких висловлювалися на “не

мусульманські” теми, кількість слів арабського походження в них становить 52% в іспанській мові та лише 14% – в перській (див.: [9: 99]). Щодо релігійної термінології, то, з одного боку, пехлевійські терміни з конотаціями старої релігії (наприклад, *sōshyans* ‘Спаситель’) зникли, а їм на зміну прийшли арабські; з іншого боку, базові іранські релігійні терміни (наприклад, *behesht* ‘рай’, *duzakh* ‘пекло’, *khodā* ‘Бог’ та десятки інших) залишилися активними в перській мові. Крім цього, певна кількість арабізмів була запозичена й через усне мовлення, про що свідчить їхня фонетична асиміляція, пор.:

пер. *mosalmān* ‘мусульманин (одн.)’←ар. *muslimin* ‘мусульмани (мн.)’;

пер. *mir* у словах *mirākhor* ‘головний конюх’, *mirāb* ‘особа, що розподіляє воду’, *mirzā* ‘принц’ ← ар. *amir* ‘командувач’;

пер. *bu, bā* у власних іменах *buali, buyazid* ← ар. *abū, abā* (знах. відм.) ‘батько’.

В останніх прикладах має місце поширена в той час в перському розмовному мовленні втрата початкового голосного (аферезa) [Там само].

Ще два морфологічні явища пізньої середньоперської мови відіграли провідну роль в асиміляції арабізмів:

1) по-перше, втрата кінцевого задньопіднебінного *-g* (раннього *-к*) у більшості лексем, пор.:

dānag → *dāna* ‘сім’я, зерно’,
nāmag → *nāma* ‘лист’,
tāzig → *tāzi* ‘арабський’,
parik → *pari* ‘казковий’.

Цей морфонологічний процес спричинив те, що в той час, як величезна кількість арабських прикметників на *-i(yyun)* запозичувалася перською мовою, перський семантичний еквівалент – прикметниковий формант *-ig, -ik* – редукувався до *-i* (сучасного вигляду) та став орфографічно й фонетично ідентичним арабському форманту. Саме через це в сучасній перській мові існують омоніми на кшталт ар. *dudi* ‘хробаковидний’ та пер. *dudi* ‘димовий’. Саме омонімічний формант *-i* відкрив шлях у перську

мову для великої кількості арабських прикметників на *-i*.

2) по-друге, одзвінчення кінцевого *-t*, тобто його перетворення на *-d* (або на поствокальний фрикативний варіант *-ð*). Цей процес було завершено в V ст., пор.:

kart → *kard* ‘(з)робив’,

buvat → *buvað* ‘є’.

Цей морфонологічний процес спричинив те, що під час того, як запозичувалися сотні арабських слів із закінченням жіночого роду *-at* (наприклад, *hekmat* ‘мудрість, знання’) у перській мові вже не залишилося жодного слова з кінцевим *-t*. Тому велика частина арабізмів, відкинувши кінцеве *-t*, увійшла в перську мову із закінченням *-a* (у сучасній вимові *e*), пор.:

ma’shuqe ‘кохана’,

dāyere ‘коло, сфера’.

Це кінцеве *-t* збереглося лише в одиничних складних словах, пор.:

*dāyera**t**-ol-maāref* ‘енциклопедія’.

Тим самим ці арабізми набули ідентичної до перських іменників і дієприкметників форми, пор.:

khāne ‘будинок, дім’,

fereshte ‘ангел’,

zende ‘живий’.

Саме тому цей клас арабських слів став відкритим, а клас слів на *-at* залишився закритим.

Дихотомія в перській мові арабських слів жіночого роду на *-at/-e* не є випадковою. В арабській мові формант жіночого роду має дві фонетичні реалізації: *-at* у препозиції до наступного слова та *-a* – в окремому слові. Обидві форми на письмі позначаються єдиною графемою ة. Через відсутність у перській мові синтаксично детермінованої іменної словозміни за родом запозичені арабізми увійшли в різних формах. З часом кількість арабських лексем, що втрачають закінчення –*at*, у перській мові зростає, див.: [Там само: 101]. Ці суфікси в перській мові набули семантичної диференціації, пор.:

resālat ‘місія, послання’ – *resāle* ‘трактат, дисертація’,

erādat ‘відданість’ – *erāde* ‘воля, намір, бажання’.

Найперші приклади такої диференціації засвідчено вже в працях Аль Ґазалі (XI-XII ст.) [Там само]. Лексеми на *-e* мають конкретнішу семантику, натомість іменники з абстрактним значенням, процесуальною семантикою тяжіють до класу на *-at,* пор.:

*meyman**at*** ‘щастя, добробут’ – *meyman**e*** ‘правий фланг, праве крило’.

Отже, в межах лексичної системи однієї мови відбулося взаємне пристосування двох грамем різних мов. Форми на *-t* (незалежно від того, чи мають пари на *-e,* чи ні) належать до книжної сфери, наприклад, *hekāyat* ‘анекдот, коротке оповідання (літ. жанр)’; натомість форми на *-e* – до розмовної, наприклад, *qesse* ‘казка, оповідання’ (у тих мовах, де відбулися урядові мовні реформи, форми без *-t* належать до побутової мови, пор.: тадж. *ҳикоя*, тур. *hikâye* ‘оповідання’).

Крім усього сказаного вище, арабські запозичення, окрім морфонологічної та граматичної асиміляції, підлягли інтенсивним процесам семантичного переосмислення. Так, за підрахунками дослідників, лише 20% запозичених перською мовою арабських лексем аналізованого класу мають семантичний зв’язок зі своїми арабськими етимонами (див.: [Там само: 106–108]). Інакше кажучи, ці лексеми цілковито асимілювали до перської лексичної системи, тобто є **формальними** за власним лінгвістичним статусом.

Каузативність. У давньоперський період у перській мові було виражене протиставлення лише дієслівних форм активного стану дієслівним формам медіального, пор.:

manā (1) bājim (2) abarantā (3).

manā (1) bājim (2) abaraha (3).

‘Мені (1) данину (2) приносили (3)’ (де в першому прикладі дієслівну форму (елемент 3) виражено формою 3 ос. мн. медіального стану (досл. ‘приносилися’), а в другому – формою 3 ос. мн. активного стану).

З точки зору граматичної семантики це протиставлення на той час уже було нестабільним [11: 43], що свідчить про

перебудову цієї системи. Натомість, саме в цей період у перській мові з'являються деякі дієслівні форми з суфіксом *-aya* (похідним від пасивного суфікса *-ya*), які могли виражати каузативні значення. У середньоперський період уже регулярний перський каузатив утворюється за допомогою суфікса *-ēn* (*-ān*), притаманного тюркським мовам для утворення зворотних та каузативних форм дієслів (див.: [12: 50]).

У сучасній перській мові окрім словотвірного способу утворення каузативних значень дієслів існує вже й синтаксичний, яким, на відміну від суфіксального способу, можуть каузативуватися усі без винятку дієслова, пор.:

ali khābid

'Алі заснув';

man (1) bāes (2) shodam (3) (ke) (4) ali (5) bekhābad (6)

'Я (1) став (3) причиною (2) (того), (що) (4) Алі (5) заснув (6)' (де дієслівний префікс *be-* (елемент 6) є так званим "масдартвірним" формантом, пор.: *Я став причиною спання Алі.*).

Головною особливістю такої конструкції є відсутність у дієслова підрядного речення (елемент 6) значення часу [13: 16–17]. Аналогічну конструкцію знаходимо в азербайджанській мові, поширеній на території Ірану (див.: [14]), пор.:

Ali yatdı.

'Алі заснув';

Mən (1) bayıs (2) oldum (3) (ci) (4) Ali (5) yata (6).

'Я (1) став (3) причиною (2) (того), (що) (4) Алі (5) заснув (6)'.

Словотвірний спосіб передбачає утворення каузативних дієслів шляхом додавання до основи теперішнього часу суфікса *-ān*, пор.:

khābid '(він) заснув'→*khābānid* '(він) приспав (когось)';

khord '(він) з'їв'→*khorānid* '(він) згодував (комусь щось)'.

Таким способом можуть утворюватися лише перехідні дієслова, а також дієслова, які не мають каузативних лексичних пар на кшталт:

āmad '(він) прийшов'→*āvard* '(він) привів (когось)';

mord ‘(він) помер’→*kosht* ‘(він) убив’.

В азербайджанській мові словотвірним способом, шляхом додавання суфіксів *-dır, -dırt, -t* (уживання яких залежить від низки лексичних і структурних факторів), каузативи можуть утворюватися практично від будь-якого дієслова, пор.:

yazdı ‘(він) (на)писав’→*yazdırdı* ‘(він) спонукав до написання (кимось)’.

При цьому послідовність слів у конструкціях з каузативними дієсловами в перській та азербайджанській мовах цілковито збігається, пор.:

пер. *hasah (1) be (2) bāq (3) david (4)*

‘Гасан (1) побіг/прибіг (4) у (2) сад (3)’;

пер. *man (1) hasan (2) rā be (3) bāq (4) davānidam (5);*

азерб. *mən (1) həsəni (2) bağa (3) gaçırtdırdım (4)*

‘Я (1) погнав/пригнав (5) Гасана (2) у (3) сад (4)’ (де порядок слів є: підмет (1) – прямий додаток (2) – непрямий додаток (4)).

Каузативізація складних дієслів в обох мовах відбувається шляхом заміни дієслівного компонента, пор.:

пер. *savār show* ‘сідай (у транспортний засіб, на коня та под.)’→*savār kon* ‘посади (когось) (у транспортний засіб, на коня та под.)’;

азерб. *piyadə ol* ‘забирайся геть’→*piyadə elə* ‘прожени геть (когось)’.

Так само формально та семантично збігаються в обох мовах конструкції з каузативованими пасивними формами дієслів (див. дет.: [15]), пор.:

пер. *ali (1) sib (2) rā khord (3)*

‘Алі (1) з’їв (3) яблуко (2)’;

sib (1) khorde (2) shod (3)

‘Яблуко з’їли’ (досл. ‘Яблуко (1) стало (3) з’їдженим (2))’;

man (1) bāes (2) shodam (3) ke (4) sib (5) khorde (6) beshavad (7)

‘Я (1) став (3) причиною (2), що (4) яблуко (5) з’їджене (6,7)’ (досл. ‘…з’їдженим (6) стати (7)’);

азерб. *Ali (1) almanı (2) yedi (3)*
‘Алі (1) з’їв (3) яблуко (2)’;
Alma (1) yeil(2) di (3)
‘Яблуко з’їли’ (досл. ‘Яблуко (1) було (3) з’їдженим (2)’);
Mən (1) bayıs (2) oldum (3) (ci) (4) alma (5) yeilə (6)
‘Я (1) став (3) причиною (2), (що) (4) яблуко (5) з’їджене (6)’.

Отже, одна з найяскравіших синтаксичних ознак сучасної перської мови є набутою рисою через зовнішній вплив тюркських мов.

Висновки. Функціональні (в іншій термінології – структурні) запозичення, на відміну від відомих всім формальних запозичень, не асимілюються до системи мови-реципієнта, а, навпаки, перебудовують елементи окремої підсистеми під модель мови-донора. Джерелами формальних запозичень в окремій мові може стати будь-яка інша мова світу, навіть без безпосереднього контактування носіїв. Джерелом функціональних запозичень може стати лише мова, яка конвергентно впливала або впливає на іншу мову та обов’язково за умови тривалого проксимального контактування носіїв. Враховуючи історію перської мови, потенційними джерелами таких системних функціональних запозичень могли стати або семітські або тюркські діалекти. За результатами аналізу семітських і тюркських запозичень у перській мові на всіх мовних рівнях можна зробити такий висновок.

Два джерела запозичень у перській мові (семітський та тюркський) виявилися надто нерівнозначними щодо їхнього впливу на формування окремих її підсистем. Так, арабські запозичення цілковито асимілювалися до системи перської мови, що було продемонстровано на прикладі запозичених лексем із закінченнями жіночого роду (які формально перебудовуються та семантично переосмислюються). З іншого боку, тюркські запозичення не лише не асимілюються до перської системи, а, навпаки, несуть із собою перебудову цілої мікросистеми, в яку вони входять, що було показано на прикладі категорії каузативності. У цій мікросистемі власне тюркських елементів

немає. Натомість, запозичується тюркський принцип функціонування перських питомих елементів.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Серебренников Б.А.* Роль человеческого фактора в языке. Язык и мышление / *Б.А. Серебренников*. – М.: Наука, 1988. – 242 с.; 2.*Ruth K.* Crossing grammatical borders: Tracing the path of contact-induced linguistic change / K. Ruth // Dialects across borders: Selected papers from the 11th international conference on methods in dialectology (methods XI) / (eds.) Markku Filppula, Juhani Klemola, Marjatta Palander, Esa Penttilä. – Joensuu, August 2002. – Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. – 291 p. – PP. 233–251; 3.*Andersen H.* Grammaticalization in a speaker-oriented theory of change / Henning Andersen // Grammatical Change and Linguistic Theory / Ed. by T. Eythórsson. – Amsterdam: John Benjamins, 2008. – PP. 11–24; 4.*Баранникова Л.И.* Сущность интерференции и специфика ее проявления / Л.И. Баранникова // Проблемы двуязычия и многоязычия. – М.: Наука, 1972. – С. 88–98; 5.*Andersen H.* Introduction / H. Andersen // Language contacts in prehistory. Studies in Stratigraphy / Ed. by Henning Andersen. – Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2003. – 292 p. – PP. 1–10; 6.*Сепир Э.* Язык / Э. Сепир // Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии: Пер. с англ. / Общ. ред. и вступ. ст. А.Е. Кибрика. – 2-е изд. – М.: Изд. гр. «Прогресс», 2001. – С. 223–247; 7.*Utas B.* Semitic in Iranian: Written, Read and Spoken Language / B. Utas // Linguistic Convergence and Areal Diffusion. Case studies from Iranian, Semitic and Turkic / Ed. by Éva Ágnes Csató, Bo Isaksoon and Carina Jahani. – L., N.Y.: RoutledgeCurzon, 2005. – 373 p. – PP. 65–77; 8.*Расторгуева В.С.* К вопросу о путях развития близкородственных литературных языков / В.С. Расторгуева // Типология сходств и различий близкородственных языков. – Кишинев: Изд-во «Штиинца», 1976. – С. 79–89; 9.*Perry J.R.* Lexical Areas and Semantic Fields of Arabic Loanwords in Persian and, Semitic and Turkic / J.R. Perry // Linguistic Convergence and Areal Diffusion. Case studies from Iranian / Ed. by Éva Ágnes Csató, Bo Isaksoon and Carina Jahani. – L., N.Y.: RoutledgeCurzon, 2005. – 373 p. – PP. 97–109; 10.*Yarshater E.* The Persian presence in the Islamic world / E. Yarshater // The Persian Presence in the Islamic World / Eds. R.G. Hovannisian and G. Sabagh. – Cambridge: Cambridge University Press, 1998. – PP. 4–125; 11.*Виноградова С.П.* Древнеперсидский язик / С.П. Виноградова // Языки мира: Иранские языки. I. Юго-западные иранские языки. – М.: Индрик, 1997. – С 35–57; 12.*Халимоненко Г.І.* Турецька мова: Основи теоретичної граматики: Підручник / Гигорій Іванович Халимоненко. – К.: ВЦ "Київський університет", 1999. – 251 с.; 13.*Dabir-Moghaddam M.* Sakhthā-ye sababi dar zabān-e fārsi / Mohammad Dabir-Moghaddam // Majalle-ye zabānshenāsi. – 1367 (1988). – №1. – S. 13–76; 14.*Dehghani Y.* Causative constractions in Persian and Azari, 1996 / Y. Dehghani / Режим доступу: http://www.iranianlinguistics.org/papers/05Dehghani.pdf; 15.*Dabir-Moghaddam M.* Majhul dar zabān-e fārsi / M. Dabir-Moghaddam // Majalle-ye zabānshenāsi. – 1364 (1985). – №1. – S. 31–46.